

Zdroj: <https://www.em.muni.cz/udalosti/11806-stallman-svobodna-spolecnost-nemuze-existovat-bez-svobodneho-softwaru>

Stallman: Svobodná společnost nemůže existovat bez svobodného softwaru

Podle Richarda Stallmana, vývojáře svobodného operačního systému GNU, čím dál víc ztrácíme kontrolu nad svými počítači.

Události

23. června 2019

Roman Novotný

CC-BY

„Proč bych měl chtít spát v hotelu?“ podivuje se postarší muž v brýlích s dlouhými vlasy při otázce, proč při svém pobytu v Brně zůstává na studentském bytě. „Mám tu společnost, můžu si tady uvařit čaj, můžu si projít knihy, co tu mají, a rovněž nikdo neoznamuje moji přítomnost státu,“ vysvětluje pobaveně.

Aby byl software svobodný, uživatelé nad ním musí mít kontrolu, samostatně jako jedinci či organizace, nebo kolektivně, kdy uživatelé pracují jako skupina, říká Stallman.

Ten muž je Richard Stallman, zakladatel svobodného softwaru a vývojář svobodného operačního systému GNU. Začátkem června přednášel na Masarykově univerzitě před plným sálem kina Scala na pozvání ústavu práva a technologií.

Co je to vlastně svobodný software?

Stallman vysvětluje tuto otázku jednoduše. „Je to software, který respektuje uživatelskou svobodu a komunitu. Je svobodný ve smyslu svobody slova nebo svobodného tisku, je to společenský systém, který respektuje svobodu těch, co v něm participují,“ vyjmenovává.

V zásadě tedy jde o to mít kontrolu nad vlastní činností na počítači a vědět, jak se systém chová uvnitř. „Je špatně, když někdo má nad vámi moc skrze váš počítač, ale to se přesně děje ve chvíli, kdy užíváte nesvobodný software,“ upozorňuje Stallman a jmenuje například Microsoft, Apple, Google či Amazon. „Vyvíjí software,

který kontrolují, nabízí uživatelům nějaké pohodlí, ale nutí je neodcházet nikam jinam a využívají je různými způsoby výhodnými pro danou organizaci.“

inzerce

Aby byl software svobodný, uživatelé nad ním musí mít kontrolu, samostatně jako jedinci či organizace, nebo kolektivně, kdy uživatelé pracují jako skupina. „Z definice svobodný software dává uživatelům čtyři svobody. Nultá svoboda zajišťuje, že můžete program spustit jakoukoliv cestou pro jakýkoliv účel. Podle první svobody můžete studovat zdrojový kód, abyste mohli program změnit podle potřeby své vlastní aktivity. Tyto tři jsou dostatečné k tomu, aby každý uživatel samostatně mohl kontrolovat program,“ uvádí Stallman.

Je ale třeba myslet i na neprogramátory, a tak existují ještě dvě další svobody: „Svoboda dvě umožňuje dělat si kopie programu a dávat je či prodávat druhým, když si to přejete, třetí svoboda pak umožňuje vytvářet kopie modifikovaných verzí a dávat je či prodávat druhým, když si to přejete,“ doplňuje a tvrdí, že tyto doplňující svobody zajišťují možnost spolupráce na vývoji svobodného softwaru.

„Když chcete, aby něco fungovalo jinak, stačí najít uživatele, kteří to chtějí také a začít na tom pracovat. Jste svobodní program i prodávat. Různí uživatelé chtějí různé věci a jsou svobodní užívat jakoukoliv verzi svobodného softwaru chtějí,“ říká.

Nezbytná podmínka svobody

Protože používáme počítače k mnoha účelům, je podle Stallmana svobodný software nezbytnou podmínkou svobodné společnosti. „V roce 1983, když jsem s myšlenkou přišel, používalo počítače jen velmi málo lidí. Většina lidí nepoužívala nesvobodný software a přesně to potřebujete, pokud chcete být svobodný. Dnes je to už jinak,“ vysvětluje „Lidé si dnes nejsou ani vědomi podrobení nesvobodným softwarem. Je to jako konzumovat malé části plastu v jídle a pít a neuvědomovat si to. Ale to neznamená, že vám to neškodí.“

Idea svobodného softwaru je kontroverzní a někteří ji považují za radikální, ale sám Stallman to tak nevnímá, protože má podle něj naopak blokovat radikální a špatné změny.

„Když jste si dříve cokoli koupili, vlastnili jste to, ale při koupi nesvobodného softwaru jej v zásadě nevlastníte, protože s ním nemůžete dělat, co chcete, a to je nespravedlivé. Proto se nedá mluvit o radikalismu, jedná se ve své podstatě o cosi velmi konzervativního. I u vás v době komunismu, když jste si něco koupili, vlastnili jste to,“ upozorňuje Stallman, podle něhož nový obchodní model proprietárního softwaru ruší původní myšlenku vlastnictví, a spousta firem tak jeho myšlenky nepřijímá s povděkem.

Jako jeden z novějších fenoménů v souvislosti s nesvobodným softwarem zmiňuje Stallman službu coby softwarovou náhražku. „Pokud si uchováte program pouze pro sebe a uživatelé vám poskytují svoje data, přičemž váš program provádí výpočet, pak si uživatele podrobujete,“ vysvětluje a jako příklad uvádí Instagram, kam nahráváte fotografie, s pomocí programu je upravíte a pak si je můžete stáhnout zpět, nicméně nemáte tušení, jak to Instagram udělal a jak bude nadále nakládat s vašimi fotografiemi. „Program, který dělá výpočetní aktivitu, je mimo vaši kontrolu. Jedná se tedy stejně jako předtím o nespravedlivý přístup. Spoléhejte na Facebook nebo Google a nechte ho tak vás špehovat,“ směje se programátor.

Jak se tomu postavit?

A hned představuje způsoby, jak lze s pomocí svobodnému softwaru bojovat za svobodnou společnost. „Hledáme dobrovolníky takřka pro jakoukoliv podporu. Ty, kteří chtějí a mohou věnovat pár hodin času týdně svobodnému softwaru. Hledáme třeba někoho, kdo aktualizuje náš seznam webmailových služeb, které nepožadují svobodný software, ale to je jen příklad. Vše najdete na webu **gnu.org/help**,“ vyzývá Stallman s tím, že stačí se i prostě přidat se k hnutí svobodného softwaru na **fsf.org**.

„Pokud na univerzitě studujete vývoj softwaru, berete na sebe risk, že budete nuceni vyvíjet nesvobodný software, který je původcem nespravedlnosti. Vězní, podrobuje si, špehuje, omezuje, sabotuje lidi. Podívejte se na **gnu.org/proprietary/** pro stovky příkladů.

Pak se rozhodněte, zda chcete nebo nechcete vyvíjet nesvobodný software,“ uzavírá.

Disclaimer: GNU/Linux

Lidé dnes často používají označení operačního systému Linux. Podle Stallmana by se mu mělo říkat GNU/Linux. Ale proč vlastně?

V roce 1984 začal vyvíjet operační systém GNU, přičemž tato trojice písmen zastupuje slova GNU Není Unix (GNU's Not Unix). Unix byl operační systém, na jehož základě dnes stojí značná část tzv. proprietárních, pro Stallmana nesvobodných, operačních systémů a softwaru. „Chtěli jsme zabraňovat tomu, aby si počítače podmaňovaly své uživatele,“ vysvětluje programátor, k němuž se připojili další a v roce 1991 tak měli většinu nutného počátečního systému.

V tom samém roce Linus Torvalds vypustil systémové jádro (kernel) nazvané Linux, které o rok později opatřil svobodnou licenci. „Byla to důležitá část, která chyběla v GNU. O rok později opatřil Linux svobodnou licenci, a poprvé tak bylo možné fungovat na kompletně svobodném systému,“ vzpomíná Stallman, podle kterého je ale problém, že dnes spousta lidí pojmenovává celý systém jen jako Linux, který je však pouze jádrem, a správné a férové by podle něj bylo používat pojmenování GNU/Linux.

„Je to trochu nešťastné pro naši další práci. Ano, máme sice svobodný operační systém, ale potřebujeme další svobodný software pro spoustu dalších věcí, abychom dosáhli osvobození uživatelů počítačů. Bohužel si ale lidé užívají naší práce a nijak nás s ní nespojují.“